

ontwarren door middel van vergelijkende, mineralogische onderzoeken, die onder de naam van sedimentpetrologie worden samengevat en waaruit belangrijke resultaten werden verkregen. Een ander maal hoop ik op deze onderzoeken terug te komen. Voorlopig moge deze korte uiteenzetting enigermate hebben verduidelijkt, dat speciaal in een land als Nederland, waar geologie en bodemkunde zo nauw met elkaar verbonden zijn, geologische voorlichting bij de bodemkartering onontbeerlijk is.

15. Quaternary Geology and Soil Science

In the Netherlands the relation between geology and soil science has a very special character because of the fact, that in this country only very seldom a weathered soil is found on top of its parent rock. We usually find a still active sedimentation of sand and clay. Besides peat or bog area's occur.

Mainly responsible for the country's present aspect are the Würm-glacial- and Holocene periods. Here and there sedimentation still continues (new land along the seashore).

During the last few thousands of years the top-layer of the soil of two metres suffered radical geological changes and thus belongs both to the sphere of interest of the geologist as well as of the soil scientist. This is illustrated in some instances from the seaclay-, riverclay and sandy soil areas. Consequently geological advice is essential for soil surveying.

16. Historische Geografie en Bodemkunde

door

Dr A. W. Vlam

De bodem van ons land is het onderwerp en tegelijk het ontmoetingsvlak van tal van wetenschappen. De landbouwkundige dient er de structuur en de hoedanigheid grondig van te kennen, teneinde er het nuttigste gebruik van te kunnen bepalen; de geograf bestudeert de algemene vorm en aard, mede in samenhang met de sociale en economische factoren; de morfoloog ontdekt en verklaart tal van oppervlaktevormen; de archaeoloog vindt er de oude cultuuroverblijfselen in terug; de historicus bestudeert hoe het oorspronkelijke natuurlandschap zich door toedoen van de mens langzamerhand vervormde tot het tegenwoordige cultuurlandschap.

Vooraf in ons land is de vervorming van zeer grote betekenis. Vaak was het trouwens geen vervormen in de zin van droogleggen, ontginnen e.d., maar veeleer een scheppen, b.v. het aanwinnen van nieuw land. Zeer veel is hierover onderzocht en geschreven; ik

denk b.v. aan de studies van Beekman, Ramaer en vele anderen. Veelal lag degelijke archiefstudie aan deze werken ten grondslag, doch soms ook voelde een bewoner van een bepaalde streek zich aangetrokken tot het onderzoek in loco van zijn geboortegrond.

De bodemkartering, die hoofdzakelijk een landbouwkundig-economisch doel beoogt, biedt thans de gelegenheid dit historisch-geografisch onderzoek, dat vroeger vaak als detailwerk door liefhebbers werd beoefend, grondig en in meer algemene zin aan te vatten. Eén van de noodzakelijkste dingen is het archiefwerk, meest studeerkameronderzoek, met het veldwerk te coördineren. Dit kan thans geschieden, de winst hiervan zal beide partijen ten goede komen: de historicus wordt in staat gesteld de uitkomsten van zijn onderzoek, die hij dikwijls door afleiding en combinatie van schaarse en soms gebrekkig gestelde berichten verkreeg aan de feiten in natura te toetsen, en omgekeerd kan de bodemkundige, die een bepaald gebied in kaart moet brengen, groot nut hebben van reeds verrichte historische voorstudies. Een zo volledig mogelijke documentatie van oude en recente literatuur is voor de kennis van onze bodem onontbeerlijk en wordt dus nagestreefd.

Voor al kaartstudie is nodig. De oude kaarten, waarvan onze archieven, bibliotheken en musea belangrijke collecties bevatten, kunnen waardevolle aanwijzingen geven omtrent wijzigingen in b.v. de vorm van de kustlijn, de loop van rivieren, de aanleg en verlegging van wegen, kanalen, dijken enz. Het streven van de Stichting voor Bodemkartering is er dus op gericht een zo volledig mogelijke inventarisatie te krijgen van het nog bestaande cartografische materiaal. Zo zijn b.v. de oude kadasterkaarten in dit opzicht van belang. Vóór de Franse tijd werd de grondbelasting geëind volgens de gegevens van de z.g. verpondingskohieren. In deze boeken werd o.a. opgetekend de grootte, het gebruik en de waarde — d.w.z. de door de taxateurs geschatte belastingopbrengst — van alle percelen, bebouwd zowel als onbebouwd; een belangrijke bron dus voor vergelijkende studies.

Ook de toponymie, d.w.z. de studie van de plaats-, water- en veldnamen van de te onderzoeken streek, wordt in het onderzoek betrokken. Al behoort deze wetenschap eigenlijk tot het gebied van de philologen of taalkundigen, voor de verklaring van bepaalde namen kunnen de geografie en de bodemgesteldheid toch belangrijke aanduidingen verschaffen, waarbij de karteerder, die zijn gebied op den duur grondig leert kennen onmisbare inlichtingen zal vermogen te geven omtrent b.v. ligging en gesteldheid van zo'n perceel of plaats. Tevens kan ook hier de bodemkundige heel vaak uit bepaalde benamingen iets leren over vroegere toestanden, die mogelijk wat betreft de vegetatie, waterstaat en gebruik van de bodem afwijken van de tegenwoordige en deze kunnen helpen verklaren. Ik denk b.v. aan eenvoudige namen als de elsenpas, het gasthuisbos, de sluisblok, het damblok, de rogakker, het hopland e.d. Ook het verloop der ontginning en de tijd waarin deze plaats

vond is door taalkundigen dikwijls uit de vorm der benamingen af te leiden.

Onze Zuiderburen hebben het nut van deze betrekkelijk jonge wetenschap, vooral als bijdrage voor de bewoningsgeschiedenis, — d.w.z. de ontwikkeling en groei van de woon- en occupatieruimte van een streek — dan ook reeds lang ingezien. Vele werken zijn, zowel door de Koninklijke Commissie voor Dialectologie en Toponymie als door de Vlaamse Toponymische Vereniging, uitgegeven en bevatten ook voor ons taalgebied een schat van gegevens.

Hoewel de namen in ons land nog weinig systematisch werden bestudeerd, is de belangstelling toch groeiende. Om het grote cultuurhistorische belang en tevens omdat door ruilverkaveling en anderszins de oude namen allengs dreigen te verdwijnen, worden zij door de karteerders, voornamelijk op „onwerkbare” dagen zo volledig mogelijk verzameld en op kaart gebracht. Met medewerking van taalkundigen en met gebruikmaking van de bodemkundige gegevens zal zo een waardevolle bijdrage geleverd kunnen worden niet alleen voor de kennis van het ontstaan van en de ontwikkeling tot de huidige agrarische toestanden, maar ook voor de cultuurgeschiedenis van de verschillende delen van Nederland.

16. Historical Geography and Pedology

A solid knowledge of geographical facts is very important in the study of regional Soil Science problems. The soil scientist wants to know what the region looked like originally and how in the course of the centuries it has changed.

The author joined the Soil Survey Institute to study these problems and to provide our soil scientists with all kinds of valuable information about the areas to be surveyed.

Besides the study of archives and old maps, also the study of local names („toponymie”) can give many a clue. Surveyers in the field put every name they can get hold of on the map which will be worked out later on. Also by that a picture can be had of the original development and present situation of different areas.

17. Archaeologie en Bodemkunde

door

Dr P. J. R. Modderman

Wie éénmaal kennis heeft gemaakt met de bodemkartering, zal het verband tussen bodemkunde en archaeologie volkomen duidelijk zijn. Doch ook hen, die van deze combinatie nog niet hebben vernomen, zal het wellicht interesseren iets naders te vernemen